

ובש"ך סק"ב). אכן דעת כמה אחרונים [דלא כהש"ך שם] שלענין בשולי עכו"ם בדבר הנאכל כמות שהוא חי, גם לאדם חשוב מותר שהרי רב נחמן נהג בעצמו התר בדבר רוב יוסף החזיק בידו (ע' שבת נא), ואף על פי שרבי אמי הקפיד – הלכה כרבים (כן כתב הערוך-השלחן יו"ד קיג, יא, עפ"י פרי חדש ומגן אברהם ועוד. וע' גם בשפת אמת). ואולם כמה אחרונים כתבו להחמיר (וכן נקט בשו"ת שבט הלוי ח"ו קה, ג).

'בשלמא כיתנא חזי לחפיפה'. יש מפרשים [של'א כפרש"י] ששורים הזרע והגשים חופפות בו פניהן וידיהן להחליק בשרן ולצחצח מראיהן (נמוקי יוסף).

'זכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו'. הוא הדין אם עבר ועשה במועד דבר שאינו אבד, מאבדים אותה מלאכה ממנו (עפ"י בית יוסף ומגן אברהם תקלח). ואולם אם לא עבר בעצמו אלא העסיק קבלן יהודי והתנה עמו מראש שלא לעבוד בחול המועד, והקבלן עשה על דעת עצמו בניגוד להסכם ועבד במועד – אין בידינו לאסור [ואף אם יש מקום שמא לא נעשה מספיק ללחוץ על הפועלים להפסיק] (עפ"י שבט הלוי ח"ט קל, ע"ש).

'זבלבד שיכניסם בצנעא לתוך ביתו'. ושונה מכל דבר האבד שמותר אף בפרהסיא; טעם הדבר פירש הרמב"ן (הובא בריטב"א), כי אין האבידה בגוף הדבר אלא מחשש גניבה שבחוץ. ומשמע טעמו שכל דבר האבד ניכר לכל שדבר האבד הוא. והרב המגיד הביא בשם הרמב"ן לחלק, משום שאינו אלא ספק אבוד. 'והראשון יותר נראה' (שפת אמת).

דף יג

'צרם און בכור קנסו בנו אחריו....' ע' במובא בבכורות לד.

'ואם תמצי לומר מכר עבדו לעובד כוכבים ומת קנסו בנו אחריו...' כאן פרש"י שאם ברח העבד מהעכו"ם, אין בניו יכולים לכופו לעבוד [ובגטין (מד) פירש שהשאלה היא אם חייב הבן לפדותו]. ונראה שאם ברח העבד בעוד רבו חי ודאי כבר זכה העבד בעצמו ויצא לחירות וגם אם ימות הרב עתה אין בניו יכולים לכופו, אלא השאלה כאשר ברח לאחר שמת (ע' אילת השחר גטין מד).

'נטייבה או נדיירה לא תזרע למוצאי שביעית'. 'נדיירה' פרש"י על ידי דיר בהמות, שהביא לשם כדי לזבלה (וכ"פ הרי"ד והערוך ערך 'דר'). ולכאורה נראה מכאן שגם מלאכה הנעשית על ידי 'גרמא' בלבד הריהי מלאכה חשובה לענין שביעית, שהרי לענין שבת כתב בנמוקי יוסף (יב). שפעולה זו אינה מלאכה דאורייתא אלא שאסור לעשותה מפני שנראה כמזבל [וצריך לדחוק לשיטתו שזה שאמרו בירושלמי (שבת ז, ב) שהיא תולדה של חורש – מדרבנן הוא], ואעפ"כ לענין שביעית היא מכלל מלאכות האסורות מן הדין (עפ"י הר צבי גטין מד. ובספר מנחת שלמה (ח"ב כו, ו) צידד שלהירושלמי מדייר שדהו אסור מהתורה). ונראה שאעפ"י שאין איסור תורה בדבר, הרי זו מלאכה חשובה לקנוס, כיון ששבת הובל נמצא בפירות (כן כתב בחזו"א שביעית יט, טז. וע' גם מנחת שלמה ח"ב כד, א).

'טימא טהרותיו ומת – לא קנסו בנו אחריו'. מאי טעמא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק, לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן. דוקא כשלא עמד בדין, אבל עמד בדין וחויב – כבר נתחייבו נכסיו הלכך כשמת וירשו בנו – חייב לפרוע את החוב המוטל על הנכסים (עפ"י ש"ך חו"מ שפה. וע"ע בחדושים ובאורים בכורות ה, ג).

לדעת הראשונים הסוברים שדינא דגרמי אינו חוב מדין תורה אלא מדרבנן משום קנס [וכן האריך להוכיח הש"ך], נראה שהמחויב לשלם מדינא דגרמי לא יתחייב בנו אחריו, כדין היזק שאינו ניכר (כן כתב הרמב"ן בקונטרס דינא דגרמי לדעה זו; שו"ת מהר"ם ד"פ תס; שו"ת הרא"ש קא, א; מרדכי ב"ק פ"ח צ-צא; רמ"א חו"מ שפה, ב. וע"ע ש"ך שם ובסי' שפו; לחם משנה הל' חובל ומזיק ה, א).

'שכר פעולה שאין לו מה יאכל'. בספר מנחת שלמה (ח"א צא, יח. וע' בשש"כ פס"ח הערה נט) דן בהתר זה, האם דינו כדבר האבד ממש (ע' בלשון הנמוקי-יוסף) אם לאו. ובמסקנת דבריו נטה לומר שלא הותר אלא משא ומתן לצורך המוכר שאין לו מה יאכל וכן העסקת פועל שאין לו מה יאכל, אבל לא הותר לאדם אחד לעשות מלאכה כדי שיהא לאדם אחר מה לאכול. ולא רק שאסור לעשות מלאכה במועד אף אם עיקר כוונתו ליתן כל מה שירויח לעני שאין לו מה לאכול, שזה מבואר באחרונים שאסור, אלא אפילו להמציא מלאכה לפועל עני לא הותר לעשות מלאכה, וכגון חייט שיש לו פועל עני היודע לתפור ולא לגזור, לא הותר לו לגזור במועד כדי ליתן לעני שיהא לו מה לתפור. [והלא אם היה הדבר מותר היה אפשר להתיר לעבוד במועד בכל בתי חרושת, שהרי מן הסתם יש בין הפועלים אחד או שנים שאין להם מה לאכול וממילא מותרים כולם לעבוד כיון שאם הם לא יעבדו הרי בית החרושת יהא סגור במועד ונמצא שלא יהא לאותם השנים כדי אכילתם, וקיימא לן שאף בפרהסיא מותר כשאי אפשר בצנעא – אלא על כרחך לומר שחכמים אסרו הדבר ואין זה נידון כדבר האבד ממש, כי ודאי ידעו חכמים שעל ידי שיאסרו עבודה ומשא ומתן במועד וכל בתי החרושת והמסחר יהיו סגורים, יהיו כמה אנשים שע"כ לא ימצאו פרסנתם ואעפ"כ לא חשו לכך ואסרו]. וצריך עיון.

'אין מפנין – תבואה וכלים – מבית לבית רחוק, מפני הטורח, אבל מפנה הוא לחצרו' שאין בדבר טירחה כל כך (נמוקי יוסף). ויש מפרשים 'מפנים' – לעבור לדור בדירה אחרת (עפ"י טשו"ע).

'אמר רב פפא בדיק לן רבא...' כמו כאן, מצאנו בכמה מקומות בש"ס שרב פפא מסר דברים שבהם בדק רבא את תלמידיו; בעירובין נא. פסחים נה: נדרים צ: מנחות צא. בכורות מז. (ושם לפנינו 'רבה', ואולם גרסת הרא"ש: 'רבא', וכ"נ שהרי רבא הוא רב של רב פפא ורבה רבו של רבא). ועתוס' עירובין כז: (ובראשונים שם כט.) שרבא אמר דבר כדי לחדד תלמידו. ומצאנו במקום אחד שגם רבו של רבא, רב יוסף, נהג כן עם תלמידו – בחולין קלג. (ויש גורסים שם 'רבה' – ע"ש ברש"י תוס' וב"ח). ועוד נזכרו שני חכמים שנהגו כן – רחבה (עירובין עו.) ורב הונא בר חיננא (כתובות סא. והרא"ש גרס שם 'רב פפא').

(ע"ב) 'מעבין – עושה אותו כמיין כרי' – את הקציעות, כדי שיהיו העליונות מגנות על התחתונות וגם יהיו נוחות לכסותן (עפ"י רש"י ונמוקי יוסף).

מועד קטן דף יד

‘חנות פתוחה לסטיו – פותח ונועל כדרכו’. פירוש, שלש אצטבאות (– בליטות הבנויות על הקרקע) משלש רוחות והחנות פתוחה ביניהן, ויש כיסוי לפניו מלמעלה על האצטבאות, ומקום צנוע הוא (נמוקי יוסף).

רא